

 [instagram.com/publikpraktikum](https://www.instagram.com/publikpraktikum)

 facebook.com/publikpraktikum

www.publikpraktikum.rs

NASLOV ORIGINALA:

Andrew Fuller

Unlocking Your Child's Genius: How to Discover and Encourage Your Child's Natural Talents

Copyright © 2016 Andrew Fuller

Originally published in Australia and New Zealand as

Unlocking Your Child's Genius by Bad Apple Press Pty Limited, Sydney.

Za izdavanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2020

ZA IZDAVAČA:

Marko Sabovljević

UREDNIK:

Marina Sabovljević

PREVODILAC:

Milica Gnjatović

LEKTURA:

Maja Banjac Kesić

KOREKTURA:

Nataša Ninković

DIZAJN KORICE:

Sara Vranić

ŠTAMPA:

Alpha print, Zemun

TIRAŽ:

1000

IZDAVAČ:

Publik praktikum

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

159.95-053.3/.5(035)

159.922.72(035)

37.015.311(035)

ФУЛЕР, Ендрю, 1957-

Probudite genijalnost vašeg deteta
/ Endru Fuler ; [prevodilac Milica
Gnjatović]. - Zemun : Publik praktikum,
2020 (Zemun : Alpha Print). - 212 str. :
ilustr. ; 23 cm

Prevod dela: Unlocking your child's
genius : how to discover and encourage
your child's natural talents / Andrew
Fuller. - Tiraž 1.000. - Napomene uz tekst.

ISBN 978-86-6035-795-5

а) Учење -- Деца -- Приручници б)
Интелигенција -- Деца -- Приручници
в) Родитељи -- Деца -- Приручници

COBISS.SR-ID 26224393

PROBUDITE GENIJALNOST VAŠEG DETETA

**Kako da otkrijete i
podstaknete detetove
urođene talente**

ENDRU FULER

SADRŽAJ

<i>Najvažnija poruka koju možete poslati svom detetu</i>	7
<i>Uvod</i>	9
1. Odgajanje genija – vaša uloga	13
2. Genijalni mozak	29
3. Identifikovanje vrste genijalnosti vašeg deteta	41
4. Unapređivanje veštine koncentracije	47
5. Podsticanje efikasnog razmišljanja	69
6. Naučite decu da planiraju	91
7. Razvijanje veštine donošenja odluka	103
8. Motivacija, istrajnost i snaga volje	114
9. Izgradnja <i>ja to mogu</i> stava – psihologija genija	125
10. Imaginacija, kreativnost i rešavanje problema	135
11. Organizovanje informacija	150
12. Poboljšavanje pamćenja i učenja	161
13. Vežbom do savršenstva	179
14. Napajanje genijalnog mozga	189
15. Uspostavljanje porodičnih rutina i rituala	199
16. Genije na delu	205
<i>Zahvalnice</i>	212

Ukoliko želite da vaša deca budu genijalna, čitajte im bajke. Ako želite da budu još genijalnija, čitajte im još više bajki.

Albert Ajnštajn

Za sve roditelje, bake i deke, tetke i ujake koji ne shvataju da su oni najvažniji od svih učitelja.

NAJVAŽNIJA PORUKA KOJU MOŽETE POSLATI SVOM DETETU

Vi ste živa legenda. Posedujete mozak koji je sposoban za čistu genijalnost. Pomislite na najpametniju osobu koju možete zamisliti i znajte da i vi imate takav potencijal. Vi ste podjednako sposobni, kreativni i pametni.

Ali ne možete se osloniti samo na svoju pamet. Moraćete da pokušavate i da nastavite da pokušavate. Nećete položiti svaki ispit sa najvećom ocenom, pobediti u svakom takmičenju ili biti izabrani u svaki tim. Trebaće vam rad, vežba i usavršavanje.

Ne morate biti uspešni u svemu što radite. Štaviše, i kada grešite, pogrešno zaključujete ili ne dobijate željene rezultate, možete to iskoristiti da postanete još pametniji.

Biće trenutaka kada ćete poželeti da odustanete od stvari koje vam znače. Takvi će vas trenuci testirati. Ali morate nastaviti da napredujete. Pronađite snagu u sebi. Ona je tu; potražite je.

Biće i stvari za koje ćete misliti da su preteške za vas. Bićete u iskušenju da ih ne uradite, misleći da je bolje i ne pokušati nego ne uspeti. To vas anksiozni deo vašeg uma pokušava odgovoriti od pokušaja da nešto postignete.

Ako je u pitanju nešto što zaista želite, ili nešto za vas veoma važno, ne dozvolite svom mozgu da vas od toga odgovori. Preuzmite rizik, i čak i ako ne postignete ono što ste nameravali iz prvog ili drugog pokušaja, naučićete više o tome kako da sledećeg puta uspete.

Učenje je jedna od najboljih zabava koje postoje. Pokušajte da nađete načine da učinite učenje interesantnim, čak i kada se radi o onim dosadnim delovima. Ukoliko se okružite dobrim idejama, odličnim knjigama, umetničkim delima, filmovima i sjajnim razgovorima, vaš mozak će vas zadiviti.

U većini situacija lako je zainteresovati se za učenje nečeg novog, ali ponekad je jedini način taj da sami sebi uputite izazov kako biste videli koliko toga možete da zapamtite ili razumete.

U svakom slučaju, znajte da vas volim bez obzira na to da li pobeđujete ili gubite. Želim vam da vodite izvanredan život jer znam da ste sposobni za to.

Volim vas i verujem u vas.

UVOD

Dete je vatra koju treba zapaliti, a ne posuda koju treba ispuniti.

Fransoa Rable

U ogromnom prostranstvu pustinje koju naseljavaju australijski Aboridžini, vatra igra glavnu ulogu. Kako se sezona kiša približava, tamni, nabrekli oblaci se valjaju dok noćni vazduh odzvanja od grmljavine i munja koje sevaju s kraja na kraj horizonta. U tim bujnim, vlažnim noćima, Čovek Munja pleše.

Kako kaže Bilavara, Starica naroda Laraki, pravljenje i održavanje vatre je oduvek bilo važno za njen narod. Paljenje vatre zahteva strpljenje i napor. Ponekad se vatra dobijala od udara groma, što je smatrano za dar Braće Groma. Taj se dar nije smeo protračiti, te su baklje nošene od logora do logora, raznoseći iskre od mesta do mesta.

Ovi rituali mogu se uporediti sa buđenjem genijalnosti vašeg deteta. Roditelji mogu gajiti i podsticati radoznalost i sposobnosti svojga deteta tako što će istraživati svet sa njim i umnožavati te iskre genijalnosti kad god je to moguće. U početku, zadatak podsticanja vatre detetove genijalnosti zahteva dosta vremena, ali ide lako. Dok pratite detetova interesovanja, posmatrate kako mu se ideje rasplamsavaju i potpomažete im da se ukorene i ojačaju, vaše se srce ispunjava zadivljenošću.

Prečesto se pak sredinom detinjstva, dešava da početne vatre genijalnosti koje su gorele tako jarko, počnu da gube na snazi i pojavljuje se opasnost da se u potpunosti ugase. Ukoliko se to dogodi, deca priguše svoju svetlost, razviju strah od isprobavanja novih stvari i počnu da brinu da u nečemu ne pogreše. Nažalost, takva deca razvijaju zakržljalu verziju svojih sposobnosti – i sebe samih.

U tom razdoblju, moć roditelja da zapale plamen genijalnosti kod dece postaje zaista presudna. Na sreću, nadohvat ruke vam je

najbolja laboratorija za buđenje genijalnosti vašeg deteta – zove se svet. Istražujući ga, stvarajući i igrajući se u njemu, možete proširiti vidike i um svoga deteta. Ukoliko izdvojite vreme da se sa njim divite i čudite i budete radoznali, zapalićete iskru koja će plamsati i razvijati se dokle god su živi. Kakav je to dar!

Ova knjiga osmišljena je sa ciljem da vam pomogne da odgajate vaše dete tako da ono otkrije svoj puni potencijal. Sva deca poseduju mnogo veći potencijal i unutrašnju genijalnost no što mi ili ona sama shvataju. Svrha ove knjige je da oslobodi taj potencijal. Ne radi se o tome da decu požurujete, ubrzavate njihov razvoj i učite ih stvarima koje nisu za njihov uzrast ili ih terate da preskaču razrede u školi. Radi se o odgajanju dece sa namerom da se njihova urođena genijalnost rascveta. Ovo je knjiga o podizanju dece tako da procvetaju i razviju se u svoju sopstvenu formu kreativnog, maštovitog genija. Kao što ćete videti u poglavljima koja slede, mnogo se više radi o igri, zabavi i istraživanju nego o radu. Naporan rad ima svoje mesto, naravno, ali je mnogo verovatnije da će dati dobre rezultate kada neke njegove segmente pretvorimo u igru.

Donedavno smo mislili da mozak prestaje da se razvija oko osme godine. Moderne neuro-nauke su tu ideju učinile podjednako neverovatnom kao što je i ona da je zemlja ravna. Ideja da je inteligencija nešto sa čime se čovek rađa i da se na nju ne može previše uticati takođe je uzdrmana od strane iste naučne oblasti.

Kao dodatak ovoj zbrici i naše savremeno shvatanje termina „genijalnost“ izgleda veoma klimavo. Pre srednjeg veka, genijalnost je označavala urođenu iskru ili osobinu radoznalosti koja postoji u svakom čoveku. Od tog vremena termin se sve češće koristio za opisivanje male grupe probranih ljudi koji poseduju uzvišene nivoe veština, dok ostatak nas, negenijalnih, sedi unaokolo i vrti palčevima čekajući da bistri momci i devojke dođu do rešenja.

Ne morate provesti previše vremena družeći se sa takozvanim genijalcima kako biste shvatili da i oni u nekim oblastima pokazuju veliko neznanje, pa i glupost. Slično tome, ne morate provesti previše vremena radeći sa decom koja su obeležena kao ne tako bistra da biste uvideli da većina, ako ne i sva ona, poseduju neverovatne kreativnosti i veštine.

Svako dete može razviti veštine i osnovna znanja neophodna da u prvi plan izbaci svaku česticu genijalnosti koja mu je na raspolaganju. U narednim poglavljima pokrivam veštine koje roditelj može pomoći detetu da razvije, a koje se mogu primeniti u kom god pravcu da ih detetova interesovanja i strasti povedu.

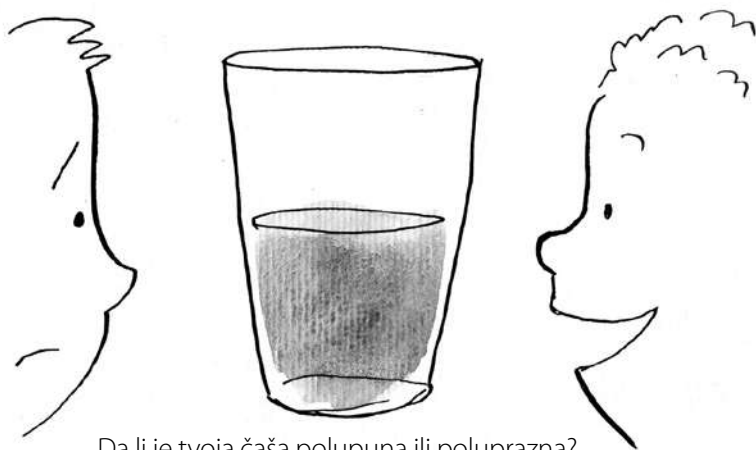
Poznavanje sebe, koncentracija, donošenje odluka, maštovitost, motivacija, odlučnost, pamćenje i kreativnost su osnovne veštine koje su potrebne svakome ko želi da probudi svoju genijalnost.

Genijalnost vašeg deteta će biti probuđena samo ukoliko budete izdvojili vreme da isplanirate, istražite i usavršite načine kako da pomognete detetu da otkrije njenu iskru u sebi. U svetu koji od dece zahteva da uče sve više, a igraju sve manje, mi im moramo pomoći da se više igraju, da više razmatraju i analiziraju – i, najviše od svega, da sanjaju veće snove.

Da bismo razmotrili šta roditelji mogu učiniti da bi potpalili tu iskru, moramo našoj analogiji aboridžinskih čuvara vatre dodati stari dobri koncept polupune ili poluprazne čaše sa vodom.

Kao što znamo, vaša tačka gledišta je od presudne važnosti. Šta vidite na slici na sledećoj stranici? Dok optimisti čašu vide kao polupunu a pesimisti kao polupraznu, oportunisti piju vodu.

Posle mnogo godina provedenih u radu sa mladim ljudima, znam da nema mnogo toga što možete uraditi sa gornjom polovinom čaše. Ono što *možete uraditi* jeste da otkrijete šta se nalazi u čaši vašeg deteta i pomognete mu da napravi što više od toga. Svejedno da li o tome želite da mislite kao o punjenju u njihovoj bateriji ili vatri u njihovom stomaku, strasti u njihovom srcu ili benzinu u njihovom rezervoaru, poenta je u tome da morate uzeti tu snagu u obzir i graditi na njoj.

Da li je tvoja čaša polupuna ili poluprazna?

Ukoliko usvojite ideje iz ove knjige, bićete u raskoraku sa onim što radi većina roditelja. Živimo u svetu u kojem televizijski ekrani postaju sve veći a deca sve gojaznija, sve anksioznija i povučenija

i sve manje srećna. Škole rangiraju decu po ocenama iz maternjeg jezika, matematike i drugih predmeta, umesto po ključnim elementima koji nagoveštavaju genijalnost – uloženom trudu, istrajnosti, maštovitosti i spremnosti da se i pored grešaka gura napred. Efikasnost škola se čak ne zasniva ni na detetovoj sposobnosti da usvoji veštine koje predviđaju akademski uspeh: građenje pozitivnih međuljudskih odnosa, sposobnost da se uoče sličnosti i razlike, pravljenje beležaka, davanje i obrada povratnih informacija.

Ova knjiga nije napisana da bi bila pročitana na brzinu ili u jednom dahu. Molim vas da *Probudite genijalnost vašeg deteta* čitate kao sporo štivo kome treba vremena da bi bilo obrađeno. U ovoj knjizi ima stvari koje će, ako ih praktikujete, dovesti do momentalnog uticaja na genijalnost vašeg deteta, dok su druge dugoročni projekti koji zahtevaju više vremena da istakaju svoju magiju.

Na primer, jedan od najmoćnijih načina da pomognete svom detetu da se razvije je da mu omogućite da iskusi što širi spektar različitih iskustava. Pogledajte eksperimente nabrojane na kraju drugog poglavlja i napravite listu aktivnosti koje planirate da sprovedete sa svojim detetom tokom sledećih nekoliko meseci. Druge veoma uticajne stvari koje možete odmah uraditi nabrojane su u četrnaestom poglavlju (*Napajanje genijalnog mozga*) i petnaestom poglavlju (*Uspostavljanje porodičnih rutina i rituala*).

Na kraju većine poglavlja nalaze se tabele u kojima vam nudim predloge za igre i aktivnosti koje će zaokupiti i inspirisati decu i pomoći u buđenju njihove urođene genijalnosti. Prelazite listu ovih predloga štiklirajući one koje ste već isprobali zajedno sa svojim detetom, a zaokružujte one koje planirate da isprobate u narednim mesecima.

Dugotrajni projekti zahtevaju više vremena, ali ne dajte se obeshrabriti. Izgradnja kreativnosti, domišljatosti i karaktera je proces koji traje tokom celog života. Ukoliko ste u mogućnosti da se upustite u proces aktivnog roditeljstva koje će probuditi detetovu genijalnost, čitajte poglavlje po poglavlje i mislite o tome kako da menjate stvari i stvorite prilike za napredak vas i vašeg deteta. Setite se pouke iz priče o zecu i kornjači – spor ali postojan pobeđuje u trci.

Želim vam sve najbolje, igrajte se i zabavite!

Endru Fuller

Molim vas da imate u vidu da iako kroz čitavu knjigu koristim termin roditelj, mislim na bilo koju odraslu osobu – roditelja, baku i deku, tetku, ujaka ili negovatelja – koja vaspitava dete i brine se o njemu.

ODGAJANJE GENIJA – VAŠA ULOGA

Nastavnik je pitao đaka zašto kasni u školu. Dečak reče: „Bilo je tako klizavo i hladno da sam svaki put kada bih napravio korak napred, proklizao dva koraka unazad.” Nastavnik prezrivo upita: „Pa kako si onda stigao do škole?” Dečak odgovori: „Okrenuo sam se i krenuo kući i tako stigao ovde!”

Naša deca su geniji. Vi toga možda niste svesni. Oni sasvim sigurno nisu. Ali naša deca su pripadnici najbistrije generacije ljudi koja je ikada postojala. Oni su najnaprednija verzija čovečanstva.

Naša deca su 40 posto pametnija nego što je prosečna mlada osoba bila 1950. godine. U proseku, rezultati postizani na testovima za određivanje koeficijenta inteligencije (IQ) rasli su za 3 poena u svakoj deceniji prošloga veka. Ovaj trend se nastavlja, a možda čak i ubrzava.

Ovome dodajte ogromnu količinu tehnologije koju danas koristimo da povećamo i maksimalno iskoristimo naše mentalne kapacitete – laptopove, pametne telefone, internet – i rezultat je zaista eksponencijalna eksplozija inteligencije. Procenjuje se da danas na dnevnom nivou obrađujemo pet puta više informacija nego što su ih ljudi dnevno obrađivali 1986. godine.

Taj napredak u inteligenciji postignut je bez ikakve ciljane intervencije. Zamislite kakva bismo poboljšanja mogli videti kada bismo aktivno pomagali razvoj mentalnih kapaciteta naše dece, umesto da pasivno čekamo da se njihove sposobnosti razlistaju poput šume u proleće.

Geniji dvadeset prvog veka više podsećaju na renesansne umetnike koji su vladali mnogim veštinama, u odnosu na bilo koji drugi period u istoriji. Današnji geniji su tkači misli. Oni su u stanju da pristupe znanjima iz mnogobrojnih izvora, spoje ih na inventivne načine i nađu im originalnu primenu u različitim prilikama.

Vi ste svom detetu najvažniji učitelj

Ne oslanjajte se isključivo na školu da probudi genijalnost vaše dece: vi ste njihov prvi i najvažniji učitelj.

Nastavnici i škole rade najbolje što mogu za decu, ali njihov uticaj je raspoređen na mnogo učenika istovremeno. Škole su ograničene propisima i budžetima. Neke obrazovne birokratije sporo usvajaju rezultate novih istraživanja o načinima na koje ljudi uče i nove metode za primenu tih znanja u učionicama. Deca se mogu vinuti na nove visine kada se roditelji priključe naporima nastavnika u izgradnji veština, interesovanja, strasti i koncentracije.

Deca provode samo 10–15% svoga vremena u školi. Više vremena provedu spavajući (33%) nego u školi. Ostatak njihovog vremena (75%) provode kući, budni, praveći nered, igrajući se i učeći o životu. Ono što rade sa tim vremenom je ono što ima najznačajniji uticaj na njihov razvoj.

Ljudi koji su u stanju da najsnažnije probude njihovu genijalnost su oni koji se sa njima igraju, provode sa njima najviše vremena i vole ih najviše – vi sami.

Najveći deo onoga što će vaše dete naučiti takođe se neće odigrati u školi. Procenjuje se da najveći deo poslova koji će postojati 2030. godine danas još ne postoji. Količina znanja se duplira svake tri godine. Procenjeno je da su pre 50 godina srednjoškolci napuštali školu posedujući 75 posto informacija koje će koristiti tokom svog radnog veka. Nasuprot tome, današnji srednjoškolac-matulant će školu napustiti sa samo 2% potrebnih informacija!

Da bismo pripremili našu decu da postanu uspešna sada i u budućnosti, moramo im pomoći da postanu ljudi koji su sposobni i zainteresovani za učenje.

Naša će deca imati potrebu da kreativno razmišljaju kako bi došla do rešenja problema o kojima nismo ni razmišljali, a kamoli se sa njima susreli. To znači da treba da razmišljamo kako da vaspitamo građane koji su sposobni da duboko promišljaju o važnim pitanjima, da bi se uhvatili ukoštac sa zahtevima sveta koji se menja.

Izgleda veoma verovatno da će geniji u dvadeset prvom veku morati da crpu mudrosti, pre nego informacije, iz mnogobrojnih izvora, kombinuju ih i preuređuju na nove načine, a zatim te ideje i rešenja primenjuju na nove i nepredvidive izazove.

Lampica se upalila... i ugasila

Posmatrajte kako mala deca uče. Ona imaju energije u ogromnim količinama i žedna su učenja. Ona sve istražuju, okreću kuću na glavačke, izmišljaju divlje avanture, uviđaju neverovatne veze među stvarima i iscrpljuju svoje roditelje.

Stav prema radoznalosti formira se pre nego što se pođe u školu. Na primer, četvorogodišnjak kod kuće postavlja pitanje koje počinje sa „zašto” u proseku na svaka dva minuta, ali u predškolskom ista ta deca postavljaju mnogo manje pitanja – otprilike dva ili tri svakoga sata.

Otputujmo sada u budućnost do drugog ili trećeg razreda srednje škole. Mnogi tinejdžeri su izvaljeni po svojim stolovima, smoreni, bezvoljni i nespremni da probaju bilo šta novo da ne bi u nečemu pogrešili i bili ismejani od strane svojih drugova. Što je još gore, neki skrivaju svoju genijalnost jer ne žele da ih vršnjaci izbegavaju zato što su previše pametni.

Recimo da pitamo dve grupe učenika sledeće pitanje. Imamo stado od sedamnaest ovaca i pojave se tri vuka, koliko godina ima pastir? Većina prvaka kaže: „Ko zna?” Depimirajuće veliki broj učenika srednje škole odgovara: „Dvadeset.” U nekom trenutku, oni su prestali da razmišljaju.

Ovaj strmi pad motivacije za istraživanje novih ideja svoje korene vuče iz perioda petog, šestog razreda osnovne škole. Prve naznake toga možete videti već u predškolskom, kada devojčice po pravili govore kako je matematika važnija za dečake nego za devojčice!

Šta se dogodilo tim mladim umovima? Urođena radoznalost se prigušila, a mašta je sputana. Kreativnost naše dece ubijena je našom potrebom da rangiramo ljude. Kroz čitavu istoriju ljudi su bili odlučni u nameri da rangiraju ljude i svrstavaju ih u hijerarhijske poretke. Svako ljudsko društvo kao da želi da igra igru *Ko je bolji od drugih*. To je moglo biti korisno pri izboru najboljeg trkača, lovca ili kuvara u plemenskoj zajednici, ali moderno društvo zbog toga plaća visoku cenu.

Deca veoma rano postaju svesna tog sistema rangiranja. On se primenjuje na njih i ona ga primenjuju međusobno. Ona postaju još preciznije podešena na ono što je važno za odrasle kojima su okružena.

Zato je tako lako za kratko vreme pretvoriti dete željno znanja u nezainteresovano dete. Neka deca odluče da je poželjnije biti prosečan i dobro se uklopiti sa svojim drugovima. Neka se toliko naviknu da budu nagrađivana za učenje da prestanu da uživaju u njemu. Druga odluče da škola nije mesto na kome mogu biti uspešna.

Cena rangiranja i upoređivanja plaća se time što deca susprežu svoju inteligenciju, postaju manje radoznala, postavljaju manje pitanja, prigušuju svoju unutrašnju genijalnost i gube kontakt sa njom. Takođe, ona mogu postati obazrivija i zabrinutija.

Rastuća sposobnost dece da razmišljaju logično i budu svesna posledica svojih dela prečesto se pretvara u zabrinutost umesto u maštovitost.

Ako vas pomisao da ste najvažniji učitelj u životu vašega deteta obeshrabruje, ne brinite. Sve što je potrebno jeste da budete jasni u svojim roditeljskim namerama na način koji većina ljudi retko praktikuje. Planiranje da postepeno izlažete svoje dete iskustvima, pričama, slikama, idejama i veštinama koje će mu pomoći da otkrije svoju urođenu genijalnost ne podrazumeva naporan rad, ali podrazumeva da morate imati plan.

Ova knjiga će vam dati taj plan. Ne morate znati sve odgovore, ali morate biti dovoljno hrabri da otkrijete urođene talente svog deteta na način koji odgovara vašoj sopstvenoj dinamici.

Odbacivanje nekih ludih ideja

S obzirom na to da ste vi najvažniji učitelj svoga deteta, važno je da napravite prolećno spremanje u sopstvenoj glavi. Vreme je da se rešite nekih ideja koje ste možda pokupili, a tiču se pitanja šta čini genija.

Luda ideja #1: Inteligencija je nešto na šta se ne može uticati.

U školi, deca uče da postoji samo jedan odgovor na pitanje, nastavnik zna taj tačan odgovor i on se nalazi na kraju knjige. Pisac i govornik ser Ken Robinson kaže da je većina dece genijalna, ali da škola i društvo aktivno rade na tome da ugase njihovu genijalnost. Istraživanja o divergentnom razmišljanju (vrsti kreativnog mišljenja koje uključuje razmatranja poput za šta sve možete koristiti metlicu od perja za brisanje prašine) pokazuju da su mala deca u stanju da izmaštaju nove mogućnosti na nivou genija, ali da ta sposobnost postojano opada tokom godina školovanja. Krećemo se iz sveta mnogih odgovora ka svetlu jednog tačnog odgovora. U tom procesu, mi zatvaramo svoj um. Pitanje je šta možemo učiniti da ga ponovo otvorimo.

Mnogi ljudi misle da su rođeni sa određenom količinom inteligencije i da se sa tim moraju pomiriti. To nije istina. I naša deca mogu tako razmišljati. Inteligencija nije nepromenjiva, već se menja

tokom čitavog života. Na primer, znamo da deca postaju pametnija. Prosečne IQ stope se povećavaju na svakih deset godina.

Danas znamo mnogo više o tome kako mozak uči nego što smo znali pre deset godina. Naše znanje o procesima neuroplastičnosti, koje mozak koristi da izgradi samog sebe, i mijelinizaciji¹, koja nam omogućava da mislimo brže i efikasnije, transformisalo je naše razumevanje razvitka mozga. Iskustva su pogonsko gorivo ovih procesa i ako omogućimo deci pristup iskustvima, možemo im pomoći da postanu mnogo, mnogo pametnija.

Iz tog razloga škole ne treba da liče na one koje su mnogi od nas pohađali pre mnogo godina. To je i razlog zašto su roditelji, kao i nastavnici, „neuro-arhitekta” mozga svoje dece.

To ne znači da treba da požurujete svoje dete da uči pre no što za to dođe vreme, i svakako ne znači kako treba da ih pritiskate da budu najbrži u čitanju, najmlađi koji su naučili da pišu ili najveštiji u računanju. Radije im dajte prilike da otkriju da učenje može biti zabavno.

Za roditelja je mnogo bitnije postignuće da pospeši i izgradi radoznalost kod deteta, nego da sabija informacije u zatvoreni um. Važno je proširiti dečji um, a ne ubrzati ga.

Da li naša deca već misle da ne mogu postati pametnija?

Ukoliko vaša deca pokazuju bilo koji od sledećih znakova, možda ne shvataju da mogu postati mnogo pametnija:

- nerado se oprobavaju u novim stvarima;
- odustaju čim naprave grešku;
- osećaju da je jedini način da se uzdignu taj da unize nekog drugog;
- deluju zabrinuto i plaše se da ne pogreše.

Da li se ovo odnosi na nekoga koga poznajete? Možda se ovo odnosi i na vas. To ne bi bilo iznenađujuće, jer izgleda kao da je društvo uvučeno u zaveru da natera ljude da zaborave koliko su zaista pametni.

¹ Mijelinizacija – proces u sazrevanju nervnog sistema, pri kojem se nervna vlakna oblažu mielinom, zaštitinom ovojnicom. (Prim. prev.)

Luda ideja #2: Genijalnost i kreativnost poseduje samo mali broj ljudi.

Većina ljudi je naviknuta da veruje kako su genijalnost i kreativnost osobine koje poseduju drugi ljudi. Mnogi ljudi veruju da su kreativni ljudi rođeni sa posebnim darom i pogrešno zaključuju da oni jednostavno nisu jedni od tih srećnika.

Tradicionalno su geniji smatrani za duhovne vodiče koje svako ima. Tek od četrnaestog veka ljudi su počeli da doživljavaju genije kao retke atribute koje poseduju samo retki srećnici. U našem savremenom pogledu na pojam genija postoje dva problema. Prvi problem je u tome što on pretvara genijalnost u ekskluzivni klub u koji većina nas ne može ni da sanja da će ikada ući. Drugi je u tome što to jednostavno nije istina.

Mnogi ljudi koji su dali izuzetne doprinose čovečanstvu nisu posedovali Da Vinčijevu svestranost niti su bili posebno uspešni tokom školovanja. Mnogi su imali samo nekoliko blistavih trenutaka u čitavoj karijeri. Neki ljudi koji su proglašavani genijima dobijali su salve pohvala još za života (kao, na primer, Pablo Pikaso, Stiven Hoking, Rudolf Nurejev i Margo Fontejn, Bil Gejts i Stiv Džobs), ali mnogi drugi su bili ili odbačeni ili zaboravljeni: Vinsent Van Gog, Mark Lidvil (prvi izumitelj pejsmejкера), Džon O'Saliven (izumitelj vaj-faja), kao i naučnici sa australijskog CSIRO-a koji su razvili ultrazvuk.

Najveći broj važnih otkrića ima vrlo skromne početke. Ideja ili koncept se usavršava i dorađuje tokom vremena. Betovenove simfonije počinju kao nekoliko nota za klavir. Šekspiru je trebalo dosta vremena da shvati šta je tačno trulo u državi Danskoj.

Mnogo je zdravije misliti: „Pa, ako su najveličanstvenije stvari imale sasvim obične početke, onda sam i ja, kao sasvim obična osoba, sposoban da stvorim velike stvari.”

Luda ideja #3: Greške su loše.

Niko ne svira *Odu radosti* perfektno iz prvog pokušaja. Ljudi nespretno napipavaju praveći greške koje s vremenom ispravljaju kako napreduju.

Zapravo, ne možete biti genije ako ne možete raditi stvari pogrešno. Morate raditi stvari pogrešno da biste ih mogli raditi kako treba. Kreativnost i pronalasci nastaju tako što se nešto uradi pogrešno, a zatim se ispravlja i usavršava dok ne postane nešto čudesno.

Luda ideja #4: Geniji imaju roditelje koji su bili genijalni.

Ne morate biti posebno pametni da biste podigli genija. Većina naših priznatih genija odrastala je u prilično skromnim kućama uz roditelje koji se ni po čemu nisu isticali. Obično su njihovi roditelji bili zainteresovani za učenje, napredovanje i napredovanje i uzrastanje – i podsticali su i svoju decu da čine isto.

- Bendžamin Frenklin poticao je iz porodice koja se bavila pravljenjem sveća.
- Abraham Linkoln rođen je u jednosobnoj kolibi, od neobrazovanih roditelja.
- Otac Volta Diznija često je bio bez prebijene pare i u teškoj oskudici.
- Opra Vinfri rođena je u velikom siromaštvu.

Bilo da smatrate ove ljude genijalnim ili ne, jasno je da ne morate dolaziti iz visokointelektualnog miljea da biste bili uspješni. Tako da, čak i ako se ne osećate uvek kao najbistriji od svih, to ne znači da vaše dete to ne može biti.

Luda ideja #5: Dete koje prvo nešto postigne biće najbolje u tome.

Totalna koještarija! Živimo u svetu u kome se detinjstvo pretvorilo u trku. Dete koje prvo nauči da čita, koje trči najbrže, crta najbolje viđeno je da bude ono koje će najverovatnije uspeti u životu. To nije istina. Najveći broj „čuda od deteta” ne odraste u genije. Ne postanu čak ni stručnjaci.

Dokazano je da je baš obrnuto slučaj: biti malo stariji kada počneš da postižeš stvari jači je pokazatelj dugoročnog uspeha. Biti malčice stariji od svojih drugova iz razreda daje ti prednost koja traje kroz čitavo školovanje.

Luda ideja #6: Uspeh u školi i uspeh u životu su ista stvar.

Uspeh se ne može jednostavno meriti po ocenama u školi. Svakako, ocene su od pomoći, ali još je važnije da je vaše dete zainteresovano da uči. Živimo u vremenu velikih i brzih promena u kome mlada osoba koja po završetku školovanja ulazi na tržište rada može očekivati da će imati najmanje šest promena u karijeri tokom svog radnog veka. Uspeh se ne sastoji samo u ocenama u školi, već i u stavu vašeg deteta prema učenju i želji za njim.

Veza između ocena u školi i uspeha u životu je u najmanju ruku neznatna. Kako izreka kaže: „Ne procvetaj prerano”. Mnogi milioneri

bili su sasvim prosečni učenici. Mnogi dobitnici Nobelove nagrade očajno su prolazili u školi.

To što se ističete u školi ne znači da ste genije

Mnogi od ljudi za koje smatramo da su geniji nisu bili dobri učenici:

- Ser Isak Njutn je slabo prolazio u školi.
- Albert Ajnštajn pao je na prijemnom ispitu iz matematike.
- Vinston Čerčil pao je jednu godinu u srednjoj školi.
- Za Tomasa Edisona su smatrali da je nenadaren za matematiku i da loše čita, te je napustio formalno obrazovanje posle samo tri meseca.

Veliki broj istaknutih ljudi je rano napustio školovanje:

- Dejvid Karp, osnivač *Tamblera*, napustio je školu sa petnaest godina.
- Rej Krok, osnivač *Mekdonaldsa*, prekinuo je školovanje sa petnaest godina.
- Fransoa Pino, jedan od najbogatijih poslovnih ljudi u Francuskoj, sa jedanaest godina.
- Kventin Tarantino, filmski režiser, sa petnaest godina.
- Vidal Sasun, frizer i biznismen, sa četrnaest godina.
- Čarls Dikens, pisac, sa dvanaest godina.
- Koko Šanel, modna kreatorka koja je osnovala brend *Šanel*, sa osamnaest godina.
- Piter Džekson, filmski režiser, sa šesnaest godina.
- Bendžamin Frenklin, jedan od osnivača SAD i državnik, sa deset godina.
- Albert Ajnštajn, fizičar, sa petnaest godina.
- Volt Dizni, mogul industrije zabave, sa šesnaest godina.
- Ser Čarls Makers, dirigent, sa petnaest godina.
- Sudija Visokog suda, Majkl Makhju, sa petnaest godina.
- Ketil Let, pisac, sa petnaest godina.
- Pol Kiting, bivši australijski premijer, sa četrnaest godina.
- Lindzi Foks, tajkun u poslu kamionskog transporta, sa šesnaest godina.
- Tom Poter, iz *Igl bojs pice* (treći po veličini lanac picerija u Australiji), sa petnaest godina.